

František John

Mikulovské zvony

Hmota architektonických dominant s působením celkového urbanizmu města Mikulova zasazeného na úpatí a jižních stranách Pavlovských vrchů představuje vrcholné uplatnění tvůrčí lidské síly v ojedinělých přírodních podmínkách. K vertikálám věží patří v zemích křesťanské kultury zvuk zvonů a cimbálů. Ten umocňuje vizuální účín architektonických hmot a dává stavbám a krajině, v nichž jsou tyto zasazené, nový rozměr. Zvony a cimbály jsou bronzovým hlasem svých staveb, často daleko slyšitelným. Doprovázejí a oznamují rytmus plynutí času v průběhu dne a roku, života člověka. Tyto tzv. kampanologické památky jsou často skryté a nepřístupné běžnému pozorovateli, k lidem promlouvají svým hlasem. Spolu se svým technickým příslušenstvím jsou především památkami hudebními. Neméně důležitý je jejich význam jako památek uměleckého řemesla, a to nejen kovoliteckého, ale se svým technickým příslušenstvím (srdce, dubová hlava s kováním, zvonová stolice) i kovářského či tesařského. Jako památky epigrafické bývají nositeli modliteb a pamětních nápisů, rodové znaky připomínají jména a osobnosti donátorů, reliéfní figurální a ornamentální výzdoba je pak svědectvím náboženského ducha doby a dobových uměleckých názorů.

Dosavadní práce o historii a památkách města Mikulova zmiňují kampanologické památky spíše okrajově jako součást architektonických pamětihodností.¹ Nejucelenější přehled kampanologických památek v Mikulově byl naposledy publikován Bohumilem Samkem v edici soupisu uměleckých památek Moravy a Slezska.² Toto rozsáhlé dílo ovšem představuje především soupisnou práci, a nemůže tak vydat podrobný popis mikulovských zvonů a cimbálů, či umožnit závěry, kterých je důkladná analýza podmínkou. Podrobná kampanologická dokumentace zvonů a cimbálů kolegiálního chrámu sv. Václava, piaristického kostela sv. Jana Křtitele a zvonice při kapli svatého Šebestiána na Svatém kopečku provedená autorem tohoto článku nakonec přinesla překvapující zjištění, mnohem zásadnější, než jaké by bylo možné vůbec očekávat.

Zvon Šimona Haubice z roku 1523

Vůbec nejstarší mikulovský zvon byl identifikován v kostele sv. Jana Křtitele. V průměru věnce měří 123 cm, jeho hmotnost je asi 1150 kg a ladění e¹. Bohumil Samek jej zařadil do třetí čtvrtiny 17. století, na základě archivních údajů o chrámových zvonech uvažoval konkrétně o jeho ulití roku 1687 ve Vidni, 1689 v Brně či 1693 na neznámém místě.³ V těch letech byly obnovovány pulklé zvony sv. Jana Křtitele, sv. Filipa a blíže neurčený zvon.⁴ Zvon však ve své výzdobě nese i pozdně gotické prvky, nejnápadnějším z nich je zdobení uch závěsné koruny pletenci. Reliéfní vyobrazení Malé Kalvárie (výška 18 cm) pochází taktéž ze samého přelomu 14. a 15. století. S obdobným reliéfem, k jehož vytvoření bylo použito stejné formy, doplněným o *Arma Christi*, se můžeme setkat na krku zvonu z roku 1501 v Hustopečích, jehož autorem je brněnský zvonář Jeroným Haubic. Stejný reliéf jako na mikulovském zvonu je vymodelován na krku zvonu z roku 1530, který ulil pro Bukov (okres Žďár nad Sázavou) konvář Matěj z Velkého Meziříčí. Naše úvahy o starším původu zvonu

¹ SEIFERT, Theodor R.: Nikolsburg. Geschichte der Stadt in Wort und Bild, Mikulov 1937; RICHTER, Václav – KRSEK, Ivo – STEHLÍK, Miloš – ZEMEK, Metoděj: Mikulov, Brno 1971. Výčet zvonů u jednotlivých staveb uvádí WOLNY, Gregor: Kirchliche Topographie von Mähren. Abtheilung II: Brüner Diöcese, Band II, Brno 1858.

² SAMEK, Bohumil: Umělecké památky Moravy a Slezska. Svazek 2: J–N, Praha 1999.

³ Tamtéž, s. 496.

⁴ RICHTER – KRSEK – STEHLÍK – ZEMEK, c. d., s. 157–158.

Čepec a krk zvonu z roku 1523 (foto autor)

ovšem nejspolehlivěji dokládá datace, která je uvedena přímo pod reliéfem Malé Kalvárie. Letopočet je dobovým dokladem kombinovaného vrocení pomocí římských a arabských číslic (výška znaků je 2,5–2,8 cm). Zvon nese přímo na svém krku vrocení MQ23. Písmeno Q představuje ve zvonařově vyjádření písmeno D, zvon byl tedy ulit v roce 1523. Číslice 2 je vyjádřena jako Z. K tomuto datování došel již Václav Richter.⁵ Úvahy Bo-

humila Samka o vrcholně barokním původu zvonu ovšem nebyly zcela zavádějící, reliéfní výzdoba zvonu je totiž na svou dobu velmi progresivní. Pozůstatkem z pozdně gotického pojetí zvonové výzdoby je zmíněné zdobení uch závěsné koruny pletencem a reliéf Malé Kalvárie vymodelovaný na krku zvonu. Všechny další prvky výzdoby jsou dokladem velmi raného pronikání renesančního cítění do moravského zvonařského prostředí. Pomohou nám dokonce velmi spolehlivě určit autora tohoto zvonu. Tím by na základě shodného použití reliéfu Malé Kalvárie mohl být Matěj z Velkého Meziříčí.

Další prvky výzdoby na Matějových zvonech, jako je například typ použitého písma či zdobení závěsné koruny jinak modelovanými pletenci, jeho autorství spíše vylučují. Zaměřme se tedy na brněnskou zvonařskou huť Haubiců, která byla v Českých zemích v uplatňování renesančních názorů na výzdobu a řemeslnou práci vůbec nejprogresivnější.⁶ Následovníkem Jeronýma Haubice byl jeho syn Šimon, od kterého byl doposud znám jediný zvon, jím signovaný, ulitý v roce 1528 pro Letovice.⁷ Reliéf Malé Kalvárie použitý na letovickém zvonu, vysoký asi 30 cm, přitom převzal z otcovy dílny, setkáváme se s ním totiž na řadě zvonů litych mistrem Jeronýmem. Je tedy nasnadě, že Šimon od otce převzal také tento menší reliéf stejného námětu. Při srovnání mikulovského zvonu se zvonem v Letovicích nemůže být o shodném autorství obou kovoliteckých děl pochyb. Nejnápadnější shody najdeme v nápisové legendě, která je psaná stejným typem písma. Nápis je napsán progresivním kapitálním písmem o výšce liter 4,5 cm s výraznými patkami a kyjovitým zesílením dříků; charakteristickým a při srovnání s produkcí konkurenčních dílen opět výjimečným prvkem Šimonovy práce bylo uvedení některých liter nápisu menším písmem při zachování všech jeho proporcí (o výšce 2,8 cm) a aplikací některých v enklávě.⁸ Jednořádkový nápis na čepci zvonu je vymezený dvěma plastickými linkami a uvozený květem, který zvonař použil z níže vymodelovaného reliéfu, jako dělicího znaku sloužícího současně

⁵ Tamtéž, s. 142.

⁶ JOHN, František: Od gotiky k renesanci. Zvony rodu Haubiců ve Velkých Opatovicích, Jevíčku a Letovicích, Sborník Muzea Blansko, roč. 2010, s. 3–13.

⁷ Tamtéž.

⁸ S obdobným způsobem provedení nápisů se můžeme setkat v díle zvonařské rodiny Schrötterů, která působila téměř o sto let později především v Hostinném v Podkrkonoší. Zde jsou však písmena v enklávě použita spíše ojediněle, většinou jsou některá slova jednořádkového nápisu napsána polovičním písmem do dvou řádků. BELCREDI, Jiřina: Zvonařské hutě Schrötterů, Krkonoše – Podkrkonoší. Vlastivědný sborník, roč. 1983, č. 7, s. 109–159; JOHN, František – KRŇÁVEK, Petr – PÁTEK, Aleš: Zábřežské zvony, Zábřeh 2008.

jako znaménko ke krácení a zvýraznění slov je použito jetelového trojlístku s řápkem či srdčitého lístku s řápkem – s těmito dělicími znaky se setkáváme taktéž na zvonu v Letovicích. Vlastní nápis je latinskou pašijovou modlitbou: I · N · R · I · FILI DAVID MISERERE NOSTRI PER MERITA · S(ANCTAE) · PASSIONIS TVE AMEN.⁹ Ve slově DAVID je písmeno A vepsáno do D a ve slově NOSTRI písmeno S do O. Stejným menším

Koruna zvonu z roku 1523 s opravou jednoho z uch (foto autor)

písmem jsou vymodelována druhé a třetí E ve slově MISERERE, písmeno R ve slově NOSTRI a E ve slově PER. Písmeno S ve slově MISERERE, první S ve slově PASSIONIS a písmeno R ve zkratce INRI přiléhají až k horní lince, poslední jmenované je navíc mírně natočeno.

Vedle vlastního písma je na srovnávaných zvonech shodný jeden z použitých ornamentálních reliéfů. V obou případech je tento reliéf vymodelován na vrcholu čepce, nad nápisovým řádkem. Reliéf vysoký 3 cm představují dvě srostlé dračí hlavy s krky propletenými s ostrví. Na zvonu v Mikulově je tento reliéfní segment v poměru 3 : 1 kombinován s reliéfem vysokým 4 cm, který představuje dvě svými krky spoutané odvrácené dračí hlavy, jejichž krky přecházejí do stran v rohy hojnosti zakončené maskami satyrů. Pod nápisem následuje po obvodu vymodelovaný rostlinný ornament vysoký 8 cm s motivem dvou spirálově stočených lístkovitých lodyh, každá je zakončena jedním květem. Nahoře mezi lodyhami je poupě, místy při aplikaci na model zvonu střídavě vynechané s cílem navození větší dynamičnosti, a pod nimi květ. Přechod k věnci je zdůrazněn třemi širšími linkami, okraj věnce je zesílen jednou linkou a plochou lištou.

Díky autorskému určení můžeme tento zvon zařadit mezi nejvýznamnější kovolitecké moravské renesanční památky. O Šimonově umu a dovednostech, které se naučil v otcově dílně, svědčí taktéž to, že zvon oktávového žebra vykazuje velmi čistý zvukový obraz s přesným rozložením požadovaných alikvotních tónů, čistý hlas zvonu souvisí s jeho dlouhou rezonancí.¹⁰

Výjimečným prvkem dodatečného zdobení zvonu po jeho odlití je dosud místy celkem zřetelné pozlacení celého nápisového řádku. Se zlacením se na zvonech setkáváme zcela výjimečně, v moravském prostředí je doloženo pozlacení figurálních reliéfů na zvonu sv. Kříže (1698) brněnského zvonáře Jana Křtitele Melacka (?–1710), nacházejícím se ve farním kostele v Prostějově; v Praze byl pozlacen reliéf Zvěstování Páně na zvonu Panny Marie od brněnského kovolitce Tomáše Jaroše (asi 1500–1571), ulitém pro kostel Panny Marie před Týnem (1553). Pozlacením mikulovského zvonu chtěl dát objednatel ještě větší důraz na vroucí latinskou modlitbu, která tvoří jeho nápisovou legendu. S největší pravděpodobností byla část nápisu pozlacena již před posvěcením zvonu, zlacení zvonu při

⁹ Překlad: „Ježíši Nazaretský, králi židovský, synu Davidův, smiluj se nad námi pro zásluhy svého svatého utrpení. Amen.“

¹⁰ Frekvenční normála $a^1 = 435$ HZ, odchylky jsou uváděny v šestnáctinách pultónu: nárazový tón $e^{\pm 0}$, spodní oktáva e^0+1 , prima e^1-2 , tercie g^1+4 , kvinta h^1-8 , horní oktáva $e^{\pm 0}$, duodecima h_2-2 , superoktáva e^3+4 .

příležitosti jeho snesení za účelem stěhování se zdá být vzhledem k spíše technickému, méně slavnostnímu charakteru těchto okolností málo pravděpodobné.

Ojedinelé je i doplnění chybějícího ucha závěsné koruny. Bez demontáže z hlavy není možné konstatovat, zda ucho nebylo dolito při lití zvonu, či bylo nedopatřením uraženo při manipulaci se zvonem. Náhradní ucho bylo zhotoveno jako kovářský výkovek se snahou připodobnění se bronzovému originálu. V čepci zvonu je ucho upevněno provlečením spodní části ucha a zajištěním jednoduchou závlačkou.

Zvon disponuje původním technickým příslušenstvím, a to i díky tomu, že dosud nebyl i přes značné vytlučení pootočen, což je umožněno ručním zvoněním. Přímo na ocelovém oku zalitém do zvonu je na řemenu zavěšeno kované obuškovité srdce s krátkou výpustkou a s okem. Široká dubová hlava má ze stran profilovaný nástavec. Dvojitě přepásání svislých závěsů zvonu je zakončeno volutami. Spony závěsů na vrcholu hlavy jsou zdobeny profilovanými dvakrát stáčenými pery. Velmi ojedinělé je použití kovaných hřebů s půlkulatými segmentovitě profilovanými hlavami, jimiž je přibito kování na dubovou hlavu – takové většinou známe z okovaných soudobých pozdně gotických dveří a vrat. Původním kováním je k hlavě připevněna i dřevěná páka sloužící ke zvonění, ložiska zvonu budou zřejmě z roku 1923.

Doposud nejasný zůstává původ tohoto zvonu. Jan Petr Cerroni (1753–1826) ve svém soupise moravských zvonů, pořázeném kolem roku 1806, na základě údajů z farních inventářů a děkanátních matrik již uvádí tento zvon o hmotnosti 20 centnýřů ve výčtu zvonového souboru chrámu sv. Jana Křtitele s poznámkou, že byl v roce 1800 přenesen z kostela sv. Anny.¹¹ Ten byl ovšem založen až o sto let později, než byl odlit zvon.¹² Chrámem, pro který byl renesanční zvon původně určen, pokud byl lit pro Mikulov, tak mohl být nejspíše špitální kostel sv. Jana Křtitele, či farní kostel sv. Václava. Ve výčtu chrámových zvonů Cerroni dále uvádí trojici zvonů ulitých Kateřinou Kerckerovou (?– po roce 1752), která provozovala zvonářské řemeslo po smrti manžela Zikmunda (?–1739): v roce 1741 (3 centnýře), v roce 1745 (8 centnýřů) a nedatovaný (6 centnýřů).

Zvony Richarda Herolda z roku 1923

V druhém poli dřevěné vzpěradlové zvonové stolice se dvěma poli jsou nad sebou zavěšeny dva zvony ulité Richardem Heroldem (1887–1945) v Chomutově v roce 1923 pro chrám sv. Jana Křtitele jako náhrada za zvony zrekvírované. Zvony jsou zavěšeny talířovými korunami na ocelových traverzách. Čepce zvonů zdobí trojice linek a historizující rokajové ornamenty. Na obou zvonech je nad zdvojenými linkami zvýrazňujícími přechod krku a věnce umístěn nápis MICH GOSS RICHARD HEROLD KOMOTAU 1923.¹³ Větší „Zvon hrdinů“ o průměru věnce 93 cm, hmotnosti asi 450 kg, mající snížené ladění h¹, zdobí na krku vymodelovaný monumentální reliéf představující anděla nad padlým vojákem, pod kterým je nápis psaný německou kurzívou vložený do uvozovek: „Heldenglocke“. Na protější straně krku je umístěn nápis psaný kapitálou, uvádějící roky začátku a konce první světové války 1914–1918. Menší ze zvonů o průměru věnce 75 cm, hmotnosti asi 250 kg a sníženého ladění d² je zasvěcen Nejsvětějšímu Srdci Ježíšovu. Na krku zvonu je vymodelováno Srdce Ježíšovo a pod ním v uvozovkách nápis německou kurzívou „Herz Jesuglocke“, na protější straně krku je kapitální nápis HEILIGSTES HERZ JESU / SCHÜTZE NIKOLSBURG.¹⁴

¹¹ CERRONI, Jan Petr: Glocken Inschriften in der Brünner Diocese, Moravský zemský archiv v Brně, fond G 12 (Cerroniho sbírka), inv. č. 61, sign. Cerr I/58, fol. 30.

¹² BRICHTOVÁ, Dobromila: K historii loretánského kostela sv. Anny a hrobního kostela Povýšení sv. kříže v Mikulově, RegioM. Sborník Regionálního muzea v Mikulově, roč. 2014, s. 42–50.

¹³ Překlad: „Ulil mě Richard Herold v Chomutově 1923.“

¹⁴ Překlad: „Nejsvětější Srdce Ježíšovo, ochraňuj Mikulov.“

Hodinový cimbál Jiřího Justa z roku 1615

Rozpoznání dalších kampanologických památek přinesla podrobná dokumentace hodinových cimbálů zavěšených v lucerně věže kostela sv. Václava. Jejich původ Bohumil Samek položil do první čtvrtiny 17. století.¹⁵ Podrobnou dokumentací nápisu na nejstarším a nejmenším z nich (průměr věnce činí 75 cm) se podařilo objevit další dochované dílo znojemského pozdně renesančního zvonaře Jiřího Justa (?– po 1615). Leoš Mlčák zaznamenává jeho dochované zvony v Těšeticích (1608), Loděnici (1609), Hodonici (1613) a ve Vratětině (1614, připsán) a v Mikulově uvádí na základě nespecifikovaných archivních pramenů již zaniklý zvon z roku 1615.¹⁶ Mikulovský zvon tak je Justovým pátým známým a současně nejmladším dochovaným dílem. Nápisová legenda je na čepci psaná mezi dvěma linkami kapitálou o výšce písma 2 cm, závěrečná část nápisu obsahující dataci je uvedena v druhém řádku pod linkou: IN : GOTTES NAMEN : BIN : ICH : DVRCH S : FVER GEFLOSSEN IEOERGE : IVST : IN : ZNA(IM) : HAT : MICH : GEGOSSEN : / IN : 1 · 6 1 · 5 · IAR.¹⁷ Zvonař použil svou oblíbenou nápisovou formuli, s její obdobou se setkáváme na zvonu v Hodonici. Jako dělicí znaky mezi jednotlivými slovy jsou použity dvojtečky, v dataci tečky. Na přechodu k věnci obíhá jedna plastická linka, na okraji věnce dvě linky. Cimbál je zavěšen na koruně se čtyřmi uchy zdobenými na hranách výžlabky.

Hodinové cimbály Františka Dubois z roku 1641

Podrobnou dokumentací zbývajících hodinových cimbálů byla objevena dvě dosud neznámá díla putujícího lotrinského zvonaře Františka Dubois (?–po 1672), který na svých pravidelných cestách za prací putoval od Štýrska přes Rakousko, Moravu a Slezsko až do Pruska a Pomofanska. Jeho stopa byla v Mikulově zaznamenána v roce 1641 v souvislosti s odlitím velkého zvonu pro kostel sv. Václava.¹⁸ Tento zvon vážící 30 centnýřů, který byl jediným dosud známým mikulovským dílem Františka Dubois, se však do dnešních dnů nedochoval. V nápisu se vagantní zvonař tradičně označil jako Franciscus Dubois Lotharingus, uvádí na něm pro lotrinské zvonaře charakteristické přesné datum odlití zvonu – 30. září 1641.¹⁹ Z data odlití uvedeného na obou cimbálech je zřejmé, že největší zvon chrámu sv. Václava nebyl v tomto roce jediným jeho dílem v Mikulově. Na krcích obou cimbálů je vymodelována jeho zvonařská značka spolu s vročením. V klenotu barokní kartuše je andílčí hlavička, vlastní vykrajovaný štítek je kosmo rozdělen. V pravé polovině je vymodelována dělová hlaveň, v levé reliéf zvonu s korunou a srdcem. V dolní části je na kartuši krátká, na koncích stočená páska s monogramem F(rançois) D(ubois), o výšce 9,5 cm. V aplikaci zvonařské značky projevil zvonař snahu o variabilitu. Zatímco na větším z cimbálů o průměru věnce 111 cm je zvonařská značka aplikována tak, jak její plastická vosková předloha vyšla z reliéfní formy, na menším cimbálu o průměru věnce 97 cm zvonař ze značky odstranil andílčí hlavičku a nechal z ní vyrůst otisk listu šalvěje lékařské (*Salvia officinalis*). Letopočet 1641 (výška číslic 1,8 cm) je vždy uveden pod značkami. Otisky listů šalvěje lékařské jsou oblíbeným přírodním námětem lotrinských zvonařů. Význam rostliny vyplývá již z jejího botanického rodového názvu, který znamená spásu, uzdravení. Otiskem listů nad zvonařskou značkou uplatnění této rostliny na cimbálech však nekončí. Na obou cimbálech jsou ve výzdobě krku uplatněny otisky třech listků šalvěje vyrůstající z andílčí hlavičky, kterou zvonař použil ze svého dílenského znaku. Na

¹⁵ SAMEK, c. d., s. 493.

¹⁶ MLČÁK, Leoš: Zvony na Moravě a ve Slezsku, Olomouc 2014, s. 182.

¹⁷ Překlad: „Ve jménu Božím jsem byl skrze oheň rozlit, Jiří Just ve Znojmě mě ulil v roce 1615.“

¹⁸ FLODR, Miroslav: Lotrinští zvonaři a české země, Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university, řada historická C, roč. 28 (1981), s. 157–175.

¹⁹ CERRONI, c. d., fol. 69.

Zvonařova značka s vročením na větším z cimbálů z roku 1641 (foto autor)

Zvonařova značka a otisk listu šalvěje lékařské na menším z cimbálů z roku 1641 (foto autor)

zbývající (z hlediska našeho popisu; z hlediska jejich významu nejpřednějších) dvou stranách krků cimbálů jsou vymodelovány reliéfy světců. Na obou je to madona s korunou stojící na měsíci, s dítětem a jablkem v pravé ruce a s žezlem v levé ruce (výška 10 cm). Větší hodinový cimbál dále zdobí reliéf sv. Jana Křtitele (12,5 cm), menší cimbál reliéf sv. Šebestiána (12,5 cm). Přechod k věnci zvyrazňují tři plastické linky, z nichž krajní jsou ztrojené. Cimbály jsou zavěšeny v sloupkovité koruně s otvorem.

Zvon Františka Dubois z roku 1642

František Dubois je na jižní Moravě znám svým dílem i dva roky po odlití velkého mikulovského zvonu, roku 1643. Z té doby se dochovaly dva jeho zvony ulité pro konventní kostel kláštera premonstrátů v Louce u Znojma, které doposud představovaly celkový výčet jeho zvonů v Českých zemích.²⁰ Nejstarší ze zvonů mikulovského farního kostela je ovšem dokladem, že Lotrinčan na Moravu zavítal i v roce 1642. Tento zvon byl doposud anonymní.²¹ Identifikaci autora bránilo především to, že jméno zvonaře není uvedeno přímo v nápisové legendě. Krk zvonu však zdobí stejná kartuše se zvonařovou značkou a monogramem jako oba hodinové cimbály. Zvonař na zvonu uplatnil i všechny tři figurální reliéfy, které rok před tím vymodeloval na mikulovské hodinové cimbály. Reliéfy sv. Jana Křtitele a sv. Šebestiána jsou umístěny v kompozici Malé Kalvárie po stranách kříže s korpusem Krista (výška 31 cm) na jedné straně krku v jeho spodní části. Protilehlá

²⁰ MLČÁK, Zvony na Moravě a ve Slezsku, c. d., s. 154.

²¹ SAMEK, c. d., s. 493.

Zvon Františka Dubois z roku 1642 (foto autor)

strana krku je ozdobena reliéfem madony, jenž je ovšem oproti oběma cimbálům umístěn v mandorle (výška 17 cm). Pod mariánským reliéfem je zmíněná zvonářská značka. Zbývající strany zvonu zdobí znak donátora zvonu, prvního probošta mikulovské kapituly Jiřího Otislava z Kopenic (?–1647), vysoký 17 cm, a na protilehlé straně reliéf sv. Vojtěcha (výška 12 cm), pod kterým je reliéf okřídlené andělčí hlavičky (výška 5 cm) použité z ornamentálního pásu na čepci zvonu. Hlavním motivem donátorského znaku je rodový znak Jiřího Otislava z Kopenic – střela obrácená vzhůru se dvěma liliemi po stranách – vymodelovaný na španělském štítu v barokní kartuši. V klenotu kartuše jsou mitra a vrchol berly, kterou znak překrývá, jako znaky hodnosti kapitulního probošta. Začlenění reliéfu sv. Vojtěcha do výzdoby zvonu bylo zřejmě výslovným přáním objednatele. Zobrazení svatého biskupa by umožňovalo v první řadě identifikaci v souvislosti s původem názvu města Mikulova jako sv. Mikuláš. Vedle berly však postava drží v levé ruce kopí, které je zřetelné jednak svým hrotem, jenž sahá nad zakončení berly, jednak rukojetí v dolní části reliéfu. Kopí je přitom atributem druhého pražského biskupa sv. Vojtěcha. Jméno sv. Vojtěcha není nikde v nápisové legendě zvonu uvedeno, sv. Vojtěch není ani patronem dárce zvonu. Jeho volba však s přáním donátora zřejmě souvisí. Jiří Otislav z Kopenic jako první mikulovský probošt k němu mohl mít zvláštní vztah snad proto, že i sv. Vojtěch byl při počátcích církevní instituce, snad je pojilo kopí jako atribut jak křesťanského patrona dárce zvonu, sv. Jiřího, tak i sv. Vojtěcha.

Charakteristické prvky raně barokní tvorby lotrinských zvonů nesou i další části výzdoby

Reliéf madony v mandorle na zvonu z roku 1642

Detaily na Duboisově zvonu z roku 1642 – znak Jiřího Otislava z Kopenic, reliéf sv. Vojtěcha a okřídlená andělčí hlavička

zvonu. Čepec zvonu zdobí shora dolů ztrojená linka a třířádkový nápis, jehož řádky jsou vymezeny linkami, z nichž horní je zdvojená. Nápis je psán kapitálou o výšce písma 2,8 cm, menší písmo je vysoké 1,5 cm. Nápis je uvozen křížem, jednotlivé řádky jsou ukončeny tečkou, jako znaménko ke krácení je použito dvojtečky, tečky či čárky: + AD LAVDEM DEI O(MN)IPOTEN:(TIS) B:(EATISSIM)MAE VIRG:(INIS) MARIAE AC S.(ANC)TAE ANNAE EIVS M(AT)RIS HONOREM CAMPANA · / HAEC FVSA EST STUDIO, ET MVNIFICENTIA PERILL· (VST)RIS ET REV.(ERENDISSI)MI D.(OMINI) GEORGII OTISLAW A KOPENICZA ECCLESIAE · / COLEEG(IATAE) NICOLSP.(VRGENSIS). PRIMI PRAEPOSITI · ANNO PARTAE SALVTIS M · D C · XLII · PRAEPOSITVRAE VERO ERECTAE XVIII.²² Poslední trojice písmen ve slově BEATISSIMAE, SANCTAE a PERILLVSTRIS a poslední dvojice ve slově REVERENDISSIMI jsou uvedeny menším písmem, které je zarovnáno k horní dotážnici.

Pod nápisovým pásem následuje ztrojená linka, níže je vymodelován 5 cm vysoký vegetabilní ornamentální pás s motivem rozvilin a úponků, umístěný mezi dvěma linkami. Výzdobu čepece, přecházející hluboko na krk zvonu, zakončuje linka a ornamentální pás se střídavě delšími laloky s motivem okřídlených andělčích hlaviček, rozet, rozvilin a rostlinných úponků a zavěšených kytic. Přechod k věnci zvrazňuje pět linek, z nichž tři střední jsou ztrojené. Okraj věnce zdobí tři linky. Zvon o průměru věnce 114,5 cm, hmotnosti asi 800 kg, mající zvýšené ladění e¹, je završen korunou se šesti uchy zdobenými výžlabky. Příklop zvonu je dvakrát odstupňován vždy dvěma stupni. Zvon je zavěšen na původní

²² Překlad: „Ke chvále Všemohoucího Boha, Nejsvětější Panny Marie i Svaté Anny, její matky, ke cti tento zvon je ulit pečlivě a dobročinností nejvýznačnějšího a nejcitlivějšího pana Jiřího Otislava z Kopenic, prvního probošta kapitulního kostela mikulovského, let od narození Spasitele 1652, v pravdě od zřízení proboštvství 18.“

Zvon Bartoloměje Kaffela z roku 1842 (foto autor)

dubové hlavě, novodobé ocelové závěsy zřejmě nahradily původní při příležitosti jeho pootočení v první polovině 20. století.

Toto dílo je spolu s přepisem nápisu obsahujícím četné odlišnosti uvedeno v soupisu zvonů kostela sv. Václava, pořízeném Janem Petrem Cerronim. Jeho udávaná hmotnost je 12 centnýřů. Další zvon v soupisu měl stejnou hmotnost a podle nápisu byl v roce 1760 přelit mikulovským zvonařem Janem Krausem (kolem 1689–1762) ze zvonu odlitého pro farní kostel roku 1585. Další zvon, vážící 7 centnýřů, byl též z roku 1585, nejmenší zvon, vážící 2 centnýře, ulil Jan Kraus roku 1750. Největším zvonem byl zmíněný zvon Františka Dubois z roku 1641.²³ Před první světovou válkou se v souboru původní zvon z roku 1585 již nepřipomíná, na jeho místě je zvon z roku 1832 a zmíněn je ještě zvon z roku 1711 od mikulovského zvonaře Jana Kašpara Schelshorna (kolem 1657–1713).²⁴

Zvon Bartoloměje Kaffela z roku 1851

Druhý ze zvonů farního kostela sv. Václava byl původně zavěšen v Dietrichsteinské hrobce, jak připomíná ve svém nápisu. Zvon o průměru věnce 118,5 cm, hmotnosti 900 kg a o sníženém ladění e^1 má se zvonem z roku 1642 úzký zvukový interval, což je dalším dokladem rozdílného původního určení obou zvonů. Příjemně vynívající zvon je odlit v sextovém žebří, což odpovídá dobovému názoru na akustické složení a tvorbu zvonového hlasu i charakteru tvorby zvonařské dílny, ve které zvon vznikl. Jak je uvedeno v nápisové legendě, odlil jej vídeňský zvonař Bartoloměj Kaffel (1781–1853). Zvon byl součástí

²³ CERRONI, c. d., fol. 68–69.

²⁴ RICHTER – KRSEK – STEHLÍK – ZEMEK, c. d., s. 124.

Výzdoba čepce zvonu Bartoloměje Kaffela z roku 1842 (foto autor)

souboru čtyř zvonů, které dodal v roce 1852 pro Dietrichsteinskou hrobku;²⁵ původní zvony svěcené v roce 1656²⁶ zřejmě nepřečkaly požár lorety roku 1784.

I když pro některé vídeňské kostely odlil Bartoloměj Kaffel reprezentativní zvony a zvonové soubory, do dnešních dnů se dochovaly jeho spíše menší a středně velké zvony. Dosud uváděný největší zvon ulitý pro kostel sv. Martina v Klosterneuburgu má v průměru věnce 95 cm a váhu asi 500 kg.²⁷ Na (jižní) Moravě jsou kromě Mikulova Kaffelovy zvony menších rozměrů v Pravicích (1834) a Nejdku (1836).²⁸ Mikulovský zvon je jeho největším dochovaným dílem. Je to dáno především vlivem válečných rekvizic, kdy bylo stáří zvonů upřednostňovaným hlediskem pro výběr zvonů, které měly být uchráněny, spolu s obecným názorem na úpadek zvonařské produkce v 19. století. Mikulovský Kaffelův zvon je o to cennějším dokladem uplatnění historizujících prvků ve zvonařství. Na unikátní výzdobě zvonu se jistě projevilo i specifické přání objednatel, kterým byl František Josef kníže z Dietrichsteina, hrabě Proskau-Leslie (1767–1854). Při zadání výzdoby budoucího zvonu se zřejmě naplno projevily jeho zájmy o umění a historii rodu, které mohly tehdejší historizující názory v uměleckém řemesle se značnou mírou symbolizmu a monumentálnosti vyjádřit. Zvon tak zaujímá přední místo v uplatnění heraldické výzdoby na zvonech – na čepci jej zdobí osm rodových znaků originálním způsobem aplikovaných do ornamentálního pásu, na krku pak znak donátora. Na moravských zvonech se v případě, že jsou zdobeny znaky donátorů, setkáváme nanejvíce se třemi znaky jako kombinací znaků šlechtické vrchnosti (manželů) a městského

²⁵ Tamtéž, s. 233.

²⁶ Tamtéž, s. 130.

²⁷ WEISSENBÄCK, Andreas – PFUNDNER, Josef: Tönendes Erz. Die Abendländische Glocke als Toninstrument und die historischen Glocken in Österreich, Graz – Köln 1961, s. 220; WERNISCH, Jörg: Glockenkunde von Österreich, Lienz 2006, s. 237; WERNISCH, Jörg: Glockenverzeichnis von Österreich, Lienz 2011, s. 301.

²⁸ MLČÁK, Zvony na Moravě a ve Slezsku, c. d., s. 182.

znaku, naprosto ojedinělá je výzdoba krku zvonu brněnského zvonaře Jeronýma Haubice v Kladsku z roku 1499, který zdobí pět rodových a institucionálních znaků.²⁹ Čepec mikulovského zvonu zdobí osmkrát se opakující ornament s motivem anděla držícího v ruce francouzský štít, střídající se se stáčeným stylizovaným rostlinným ornamentem s listy a úponky. V jednotlivých štítech jsou vymodelovány jednotlivé znaky ze složeného erbu donátora zvonu Františka Josefa knížete z Dietrichsteina, hraběte Proskau-Leslie, v následujícím pořadí: 1. dva odvrácené vinařské nože (Dietrichstein), 2. polcený štít s jelenem v pravém a dvěma podkovami v levém poli (Proskau), 3. polcený štít s uřatou supí nohou v pravém (Hollenburg) a s rovnoramenným křížem (Thalberg) v levém poli, 4. štít se čtvercem, 5. štít s bránou s cimbuřím a dvěma věžemi, 6. štít se třemi zlatými přezkami (Leslie), 7. polcený štít s dvěma podkovami v pravém a jelenem v levém poli (Proskau) a 8. polcený štít s krokví (Oserwitz) v pravém a s hadem (Finkenstein) v levém poli. Poslední pole, ve kterém je na složeném donátorově znaku vymodelován trojúhelník, není v této galerii svým erbovním štítkem zastoupeno. Na řadě znaků je zřetelně znázornění tinktur šrafováním. Horní část čepce nad tímto ornamentálním pásem zdobí shora dolů dvě linky, pás s rozetami vysokými 2 cm a tři linky, z nichž prostřední je šikmo přerušovaná. Pod ornamentálním pásem s anděly jako štítonoši zakončuje výzdobu čepce historizující ornament s motivem gotické kružby, obloučků zakončených visícími trojlísty (výška 3 cm).

Krk zvonu zdobí reliéf sv. Anny učící Pannu Marii, vysoký 25 cm. Vyobrazení představuje sedící sv. Annu s napřaženou pravou rukou, proti ní stojí děvčátko se svatozáří a se sepjatými rukama, představující Pannu Marii. Svátá Anna přidržuje levou rukou knihu na stolku v pozadí. Celek figurálního reliéfu je postaven na pŕlměsíci, který zřejmě odkazuje na Neposkvrněné početí Panny Marie. V době odlití zvonu byly tyto teologické otázky aktuální, jako dogma bylo *Immaculata conceptio* vyhlášeno papežem Piem IX. roku 1854. Protější stranu krku zdobí znak donátora zvonu vysoký 20 cm. Dva gryfové nesou francouzský štít završený knížecí korunou. Na složeném štítu s celkem devíti poli je zavěšen rytířský kříž Řádu Marie Terezie, v dolní části je pak prázdná nápisová páska.

Písmo použité v nápisových legendách má zřetelný historizující charakter se snahou o zdobnost a monumentálnost a odkazuje na gotické majuskulní i minuskulní (litera N) tvary. Dřívky jsou na koncích často rozvětvené a zdobené perlami. Je použito v nápisových zrcadlech vymodelovaných na zbývajících stranách krku (výška písma 2,5 cm) a na věnci zvonu. První čtyřřádkové nápisové zrcadlo obsahuje doslovnou německou citaci úryvku básně *Píseň o zvonu* (Das Lied von der Glocke) Fridricha Schillera (1759–1805): HOLDER FRIEDE, / SÜSSE EINTRACHT, / WEILET, WEILET / FREUNDLICH ÜBER DIESER STADT.³⁰ Na protější straně je v sedmi řádcích stejným typem i velikostí písma uvedeno: FRANCISCVS IOSEPHVS PRINCEPS A DIETRICH(S)TEIN / PROSCHV LESLIE AB ANNO MDCCXCIII / ORDINIS MILITARIS MARIAE THERESIAE EQVES / ME DE CENTENARIIS XVI AERIS CAMP. (ANAE) / PRO MAVSOLEO GENTIS SVAE / PER MANVM ARTIFICIOSAM BARTH. (OLOMEI) KAFFEL / CIVIS VINDOB. (ONAE) FVNDI IVSSIT MDCCCLI.³¹ Značky pro zkratky jsou jako tečky uvedeny na dolní dotažnici.

Na přechodu k věnci obíhá stylizovaný rostlinný ornament s květy lilíí a listy vysoký 3,5 cm a pod ním je jednořádkový nápis vymezený nahoře jednou a dole dvěma linkami, psaný písmem vysokým 6 cm, uvozený reliéfním stylizovaným ornamentálním křížkem v medailonu. Začíná na straně zvonu pod znakem donátora: + IN HONOREM SANCTISSIMAE

²⁹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: Velký zvon v Kladsku a brněnský zvonařský rod Haubiců, in: Campana Codex Civitas. Miroslav Flodr octogenario (ed. František Novák), Brno 2009, s. 63–80.

³⁰ Volný překlad: „Vládni, vládni vládně městem, míre milý, i ty, sladká svornosti!“ Srv. MICHALSKÝ, Jan: O zvonech. Dějiny, význam, svěcení zvonů atd., Prostějov 1921, s. 22.

³¹ Překlad: „František Josef kníže z Dietrichsteina hrabě Proskau-Leslie, od roku 1793 rytíř vojenského řádu Marie Terezie, mě z 16 centnýřů kovu pro hrobku svého rodu skrze dovedné ruce Bartoloměje Kaffela, občana Vídně, nechal ulít 1851.“

MARIAE DEI PARAE AC SANCTAE ANNAE PATRONAE VETERIS ECCLESIAE.³² Zaoblení věnce zvonu je zdobeno šikmým rýhovááním, na věnci je vymodelován jednořádkový nápis obsahující latinskou citaci 4. verše žalmu 28 (č. 29 v jiném číslování), citace žalmu v závěru nápisu je uvedena menším písmem vysokým 2 cm a rozdělena do dvou řádků: VOX DOMINI IN VIRTUTE VOX DOMINI IN MAGNIFICENTIA. PSALM / XXVIII 4.³³ Zbývající místo v nápisovém řádku vymezeném nahoře dvěma a dole jednou linkou je vyplněno stylizovaným rostlinným ornamentem s esovitě stáčenými úponky, rostoucími a visícími lístky. Koruna zvonu je tvořena šesti hladkými uchy. Zvon je zavěšen na dubové hlavě přenesené spolu se zvonem z původního umístění s dřevěnou vložkou pro novější natočení koruny, ocelové závěsy zvonu jsou zřejmě poválečné.

Zvon Jana Adama Henckelmana z roku 1768

Výzdoba čepce zvonu Jana Adama Henckelmana z roku 1768

S rodem Dietrichsteinů je spojen také největší mikulovský zvon, zavěšený na kampanile při kapli sv. Šebestiána na Svatém kopečku. Poutní místo založil František kardinál z Dietrichsteina (1570–1636), který kampanilu vybavil velkým zvonem sv. Šebestiána. Ten byl spolu s menším zvonem svatě Anny posvěcen 14. července 1632.³⁴ Při požáru zvonice v roce 1767 byl velký zvon žarem ohně zničen.³⁵ Karel kníže z Dietrichsteina (1702–1784) při obnově zvonu, která byla

svěřena mikulovskému zvonáři Janu Adamu Henckelmannovi (kolem 1733–1806), nechal v nápisové legendě připomenout okolnosti přelítí zvonu spolu s osobností kardinála jako dárce zvonu původního a na zvon nechal vymodelovat též jeho znak. Zvon svými rozměry výrazně vyčnívá ze zvonářova díla, byl odlit v prvním doloženém roce jeho tvorby. Dochované zvony vzešlé z Henckelmannovy dílny jsou dále zavěšeny v Protivanově (1772), Přítlukách (1780) a Sedleci (1794).³⁶ Průměr věnce mikulovského zvonu činí 189 cm a při ladění a⁰ můžeme jeho hmotnost odhadnout na 4 200 kg, prameny je hmotnost zvonu

³² Překlad: „Ke cti Nejsvětější Marie matky Boží i svatě Anny, patronky starého kostela.“

³³ Překlad: „Hospodinův hlas je plný moci, Hospodinův hlas je plný důstojnosti. Žalm 28, 4. (verš)“

³⁴ MIKLÍN, Jakub: Zrod Svatého kopečku u Mikulova, RegioM. Sborník Regionálního muzea v Mikulově, roč. 2012, s. 51–61.

³⁵ KOUDELA, Miroslav: Mikulovský Svatý kopeček a křížová cesta, RegioM. Sborník Regionálního muzea v Mikulově, roč. 2008, s. 34–52.

³⁶ MLČÁK, Leoš: Barokní a klasicistní zvonáři ve Znojmě, Mikulově a Valticích, Vlastivědný věstník moravský, roč. 64 (2012), č. 1, s. 26–34; MLČÁK, Zvony na Moravě a ve Slezsku, c. d., s. 166.

uváděná 77 centnýřů 60 liber.³⁷ Jeden z největších zvonů na Moravě je ojedinělý i svým solitérním zavěšením na kampanile na Svatém kopečku, při ručním zvonění jeho hlas ovládá široké okolí poutního místa. Dobovým názorům na ideální akustický obraz zvonu odpovídá zvonařem použitý typ sextového žebra. Zvon je opatřen korunou s mužskými maskarony, tváře mají výrazné stáčené kníry. Monumentálnost koruny svatokopeckého zvonu vynikne při srovnání s běžnou Henckelmannovou produkcí menších zvonů, které reprezentuje zvon v Protivanově (okres Prostějov) z roku 1772 (průměr věnce 79 cm, ladění c², hmotnost cca 320 kg) pořízený na náklady Jana Leopolda hraběte z Dietrichsteina (1703–1773).³⁸

Čepec mikulovského zvonu zdobí shora dolů 15,5 cm vysoký reliéfní pás s motivem andílčích hlaviček (masek) se stylizovanými křídly tvořenými stáčenou páskou s volutami a akantem. Tento figurální ornament je ve zvonové výzdobě značně ojedinělý a působí poměrně hmotně oproti reliéfu vymodelovanému na čepci zvonu pod třířádkovým nápisovým pásem, který naopak čerpá z jemných barokních dekorativních ornamentů. Jeho jednotlivé modelované segmenty představují zrcadla v rozvilinové kartuši lemované rozetami, orámované rozvilinami s volutami a akantovými rostlinnými úponky výšky 20 cm. Tři řádky nápisu uvozeného ukazující rukou a děleného routami, psaného kapitálním písmem vysokým 4,5 cm (verzálky, iniciály slov) a 3 cm, jsou vymezeny čtyřmi plastickými linkami. Jednotlivé řádky jsou shora zakončeny reliéfy okřídlené andílčí hlavičky levým křídlem zakrývajícím hrud, doleva natočené mořské panny a květiny ve váze, které zvonař použil z reliéfní předlohy použité k modelaci ornamentálního pásu na věnci zvonu. Nápis je psán latinsky: CAROLVS · S(ACRI) · R(OMANI) · I(MPERII) · PRINCEPS · A · DIETRICHSTEIN · IN · HONOREM · S · S · CAROLI · SEBASTIANI · ROCHI · FLORIANI · ET · (okřídlená andílčí hlavička) / ROSALIAE · EX AERE · PRIORIS · SVMPTIBVS · EM(INENTI)SS(IM)I · CARDINALIS · A · DIETRICHSTEIN · OLIM · FVSAE · TACTA · VERO · ANNO · 1767 · (reliéf mořské panny) / FVLMINE · ET · EXVSTA · TVRRI · LIQVEFACTAE · CAMPANAE AD · 20 CENT(ENARIIS) AVCTO · FIERI · FECIT · (květina).³⁹ Ve slově EMINENTISSIMI je znaménko ke krácení provedené jako čárka na úrovni horní linky. Číslice 2 je vyjádřena jako Z.

Krk zvonu zdobí reliéf ukřížovaného Krista, vysoký 35 cm, přisedající až k dolní lince a na protější straně vymodelovaný výrazně plastický reliéf Madony loretánské, vysoký 32 cm, který taktéž přisedá k dolní lince. Na zbývajících stranách krku zvonu jsou proti

Loretánská madona na krku zvonu Jana Adama Henckelmana z roku 1768 (foto autor)

³⁷ CERRONI, c. d., fol. 69.

³⁸ JOHN, František: Zvon mikulovského zvonaře Jana Adama Henckelmana v Protivanově, Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově, roč. 2009–2010, s. 27–30.

³⁹ Překlad: „Karel Svaté říše římské kníže Dietrichstein nechal zhotovit ke cti svatých Karla, Sebastiána, Rocha, Floriána a Rozálie z kovu prvně pořízeného na náklady nejvznešenějšího (Františka) kardinála z Dietrichsteina kdysi v pravdě ulitého, roku 1767 bleskem a požárem věže roztaveného zvonu s přidáním 20 centnýřů.“

Koruna zvonu Jana Adama Henckelmanna z roku 1768 (foto autor)

sobě umístěny dva dietrichsteinské znaky. První náleží zakladateli poutního místa na Svätém kopečku a donátorovi původního zvonu Františkovi kardinálu z Dietrichsteina. Dva odvrácené vinařské nože jsou položeny na kosmo děleném oválném štítu, ten je umístěn v barokní kartuši s knížecí korunou s výrazným křížem. Červená barva v pravé polovině znaku je vyjádřena svislým šrafováním. Součástí znaku je kardinálský klobouk se štrápci po stranách. Znak umístěný na protilehlé straně náleží Karlovi knížeti z Dietrichsteina. Dva odvrácené vinařské nože leží na pokosem děleném oválném štítu, lemovaném zdobným řetězem řádu zlatého rouna zavěšeným pod štítem, červená barva v pravé polovině znaku je vyjádřena svislým šrafováním. Štít je položen na rozevřeném plášti s knížecí čapkou.

Přechod k věnci je zvýrazněn linkou a odstupňováním. Věncem zdobí 7,5 cm vysoký ornamentální pás, jehož segmenty jsou zleva tvořeny postupně motivy rostoucí květiny, andílčí hlavičky s rozepjatými křídly, květiny ve váze, doleva odvrácené mořské panny, květiny ve váze, okřídlené andílčí hlavičky levým křídlem zakrývajícím hrud', květiny ve váze a doprava odvrácené mořské panny. Tyto střídající se motivy jsou shora a zdola lemovány stáčenými provazci a zdola v celé šíři segmentu vyskládanými visícími palmetami. Pod ornamentem je na věnci mezi dvěma linkami uvedený jednořádkový nápis psaný kapitálními písmeny vysokým 4,5 cm (verzátky, iniciály slov) a 3 cm, uvozený ukazující rukou a dělený routami. Mezi jednotlivými slovy nápisu jsou značné mezery tak, aby byl tento rovnoměrně rozložen po celém obvodu věnce zvonu: IOANNES · ADAMVS · HENCKELMANN · CIVIS · NIC[O]LSBURGENSIS · FVDIT · ME · ANNO · 1768 ·.⁴⁰ Do stejného místa zvonář situoval autorské určení na mnohem menším zmiňovaném zvonu v Protivanově, nápisová legenda má i obdobné pro zvonáře ustálené znění.⁴¹

Zvon je zavěšen v dobové vyřezávané vzpěradlové zvonové stoličce a vybaven původním technickým příslušenstvím. Ploché kované srdce klasického tvaru s kotvou na konci

⁴⁰ Překlad: „Jan Adam Henckelmann, měšťan mikulovský, mě ulil roku 1768.“

⁴¹ JOHN, Zvon mikulovského zvonáře Jana Adama Henckelmanna v Protivanově, c. d.

výpusťky je na pěsti ze stran zdobeno ornamentem z důlků, na jedné straně je monogram IHS, písmeno H protíná kříž, jehož dřík vyrůstá z níže položeného srdce se dvěma vraženými meči. Druhotně je v dolní části pěsti uvedeno lineárnímí tahy psané jméno pravděpodobně kováře OTTO HOSS. Z druhé strany pěsti je vročení 1768 provedené důlků a dále lineárně vyražený monogram BMP nad letopočtem a FRANZ KRUPP pod letopočtem. Kotvovitě zakončení výpusťky zdobí kaligraficky hodnotně provedený letopočet 1932 a text JOSEF MATZURA psaný patkovým písmem. Dubová hlava je v nástavci bohatě obloučkovitě profilovaná, řezbou je vyznačeno volutovité stáčení oblouků. Vedle lineárního zdobení je k výzdobě hlavy použito vrypů provedených půlkulatým dlátem. Ze stran hlavy jsou v dolní části vyřezány rozety, v horní pak dietrichsteinské znaky. Ocelové kované směrem nahoru do stran vyhnuté závěsy jsou v dolní části obloučkovitě rozšířené. Přepásání závěsů stejně jako jejich spony jsou zakončeny volutami. Dřevěné páky umožňující zavěšení celkem čtyř provazů jsou s pomocí prohnutých trámů připevněny níže, než je osa zvonu. Zvon tvoří spolu se svým technickým příslušenstvím hodnotný celek, součástí jeho památkové hodnoty i staleté tradice je taktěž ruční zvonění.

Zámecký hodinový cimbál z roku 1720

Hodinový cimbál zřícený ze zámecké věže při požáru na konci druhé světové války (foto archiv Regionálního muzea v Mikulově)

Detail zničeného cimbálu s datováním 1720 v horním nápisovém pásu (foto archiv Regionálního muzea v Mikulově)

Zlomek cimbálu se jménem Maxmiliany, kněžny Dietrichsteinové, rozené z Pruskova
(foto archiv Regionálního muzea v Mikulově)

Autorovi článku nemohlo být známo torzo hodinového cimbálu uložené ve sbírkách Regionálního muzea v Mikulově. Pro úplnost přidáváme stručnou informaci o několika zlomcích hodinového cimbálu, který sloužil zámeckým hodinám v době mezi dvěma požáry, tedy mezi léty 1720–1945. Ničivý požár, který sežehl v roce 1719 mikulovský zámek, si vyžádal jeho nákladné opravy. Při nich dal kníže Walter Xaver Dietrichstein zhotovit zvon k novému hodinovému stroji. Při požáru zámku v roce 1945 se zámecká hodinová věž zřítla a cimbál se po pádu rozlomil. Vyklízení ruín znamenalo jeho konečnou zkázu. V lapidáriu muzea se nachází jen několik úlomků cimbálu se třemi nápisovými pásy.

Doplnila Dobromila Brichtová

František John

Mikulov Bells

Bells are important monuments of arts and crafts, their voice is one of the buildings in which they are suspended. Detailed campanological documentation of bells at parish church of St. Wenceslaus, Piarist church of St John the Baptist and the bell tower at the chapel of St. Sebastian on the Holy Hill brought surprising findings.

Mikulov oldest bell was found in the church of St John the Baptist. It was cast in 1523, the lip diameter is 123 cm, it weighs about 1 150 kg and tuned to e¹. Its decoration shows a remarkable synthesis of the late Gothic and upcoming Renaissance. Based on comparative analysis it is believed to be work of early Renaissance Brno bellfounder Šimon Haubic, who was previously only known for a single bell cast in 1528 for Letovice.

In the tower of the church of St. John the Baptist there are also two bells made by Richard Herold in Chomutov in 1923 (93 cm, 450 kg, h¹, 75 cm, 250 kg, d²). parish church. Fixed bell from 1615 in the lantern of tower of the parish church of St. Wenceslaus was recognized to be work of Jiří Just from Znojmo (lip diameter 75 cm), who is known to be author of four other surviving bells.

Two other fixed bells cast in 1641 (97 cm, 111 cm), were identified as previously unknown works of travelling Lorraine bellfounder Francis Dubois. In addition to reliefs of saints and the bellfounder's mark these are adorned with imprints of sage leaves. Also the bell from 1642 hanging in the bell floor of the temple (114.5 cm, 800 kg, e¹) was determined to be his work, which is evidence of presence of this bellfounder in South Moravia that year.

Another of the bells of the parish church was cast in 1851 by the bellfounder Bartholomew Kaffel and originally located at Dietrichstein tomb. It is the largest extant bell of this Viennese bellfounder (118.5 cm, 900 kg, e¹). The application of eight coats of arms based on the composite coat of arms of Franz Josef prince of Dietrichstein, and coat of arms of the donator on the waist of the bell make it unique in the number of application of heraldic bell decorations.

The largest bell Mikulov (189 cm 4 200 kg, a⁰) is at the bell tower at Holy Hill. In 1768 Charles, Prince of Dietrichstein had it recast by Mikulov bellmaker Jan Adam Henckelmann, and its inscription and heraldic decoration bell refer to the donor of the original bell, Franz Cardinal Dietrichstein.